

M. T.

"The Correspondence of Isaac Newton",
T. 1: "1661-1675", T. 2: "1676-1687", T. 3:
"1688-1694", pod red. H. W. Turnbulla, J.
F. Scotta, Cambridge 1959,1960, 1961;
"The Mathematical Papers of Isaac
Newton", T. 1: "1664-1666", T. 2:
"1667-1670", pod red. D. T. Whiteside'a,
M. A. Hoskina, Cambridge 1967, (...)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/2, 394-395

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i *Nauka o stylach Mikołaja Caussinusa i jej znajomość w Polsce XVII w.* z 1964 r.). Wśród źródeł wymieniona jest *Rhetorica J. Caesariusa* z 1538 r., lecz w tekście książki nie ma o niej wzmianki; odwrotnie natomiast: w tekście na s. 28 wspomniana jest praca Adama Romera ze Stężycy *De ratione recte eleganterque scribendi ac legendi* z 1590 r., lecz nie umieszczono jej w wykazie źródeł.

Należy nadmienić, że według T. Bieńkowskiego, autora artykułu *Działalność naukowa Adama Romera ze Stężycy, teoretyka wymowy i profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego* („Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 1/1968), „podręcznik Caesariusa odegrał dużą rolę w nauczaniu teorii wymowy w Uniwersytecie Jagiellońskim w drugiej połowie XVI w. i w XVII w.”; jeśli zaś idzie o Romera, profesora tego uniwersytetu do 1610 r. — to podczas gdy *De ratione recte eleganterque scribendi ac legendi* jest gramatyką języka łacińskiego, gdzie autor, jak pisze Z. Rynduch, zamieścił „wiele wskazówek dotyczących elegancji wyrażania się” — jego podręcznikiem wymowy jest dopiero *De informando oratore* z 1593 r., według T. Bieńkowskiego „najbardziej dojrzałe i reprezentatywne dzieło Romera”, pierwszego polskiego uczonego, który opublikował (właśnie w tym dziele) kompletny wykład teorii wymowy, obejmujący wszystkie jej części, a więc naukę o wynajdywaniu tematów przemówień, naukę o układzie treści i kompozycji przemówień i naukę o stylach przemówień. Podręcznik Romera *De informando oratore*, który stanowił przedmiot wykładów na Uniwersytecie Jagiellońskim w ciągu całego XVII w. i jeszcze w pierwszej ćwierci XVIII w. — jest Z. Rynduchowi, wnioskując z jego książki, nie znany.

Zygmunt Brocki

Eugeniusz Koczowski, *Bitwa pod Oliwą*. Wydawnictwo Morskie, Gdynia 1968, ss. 186, ilustr.

Album wydany w Bibliotece „Morza” — o bitwie na redzie gdańskiej zwanej bitwą pod Oliwą (28 XI 1627) traktuje w części II, liczącej 50 stron. Obszerniejsza, bo licząca 77 stron, jest część I albumu: *Flota polska i szwedzka w przededniu bitwy pod Oliwą*. Dużo w niej miejsca zajmują sprawy techniczne: opisy konstrukcji ówczesnych typów okrętów używanych na Bałtyku i ich wyposażenia żeglarskiego oraz opisy uzbrojenia okrętów i załóg. Wszystko to ilustrują dziesiątki rycin. Wiele urządzeń, które autor starał się odtworzyć na podstawie źródeł i sam narysował, oglądamy po raz pierwszy. Należą tu np. rysunki: moździerza pokładowego, małokalibrowych działek relingowych (hakownic), wielolufowych „organków” lontowych, przyrządów do konserwacji i obsługi dział, rodzajów granatów artyleryjskich i ręcznych itd.

Praca oparta jest na 4 źródłach rękopiśmiennych, 11 źródłach drukowanych i 83 opracowaniach.

Z. Br.

The Correspondence of Isaac Newton. Pod redakcją H. W. Turnbulla i J. F. Scotta. Cambridge University Press, Cambridge. T. 1: 1661—1675. 1959, ss. XXXVII + 467, tabl. 6, ilustr.; t. 2: 1676—1687. 1960, ss. XII + 551, tabl. 6; t. 3: 1688—1694. 1961, ss. XVII + 443, tabl. 6, ilustr.

The Mathematical Papers of Isaac Newton. Pod redakcją D. T. Whiteside'a przy pomocy M. A. Hoskina. Cambridge University Press, Cambridge. T. 1: 1664—1666. 1967, ss. XLVI + 590, tabl. 6, ilustr.; t. 2: 1667—1670. 1968, ss. XXIII + 520, tabl. 6, ilustr.

Od kilku lat trwają w Anglii prace nad publikacją dwu pomnikowych wydawnictw spuścizny Newtona.

Pełne wydanie wszystkich znanych dziś listów napisanych przez Newtona i listów

do niego ma zamknąć okres lat 1661—1727 w siedmiu tomach. Obejmuje ono także takie listy uczonych współczesnych Newtonowi, które wprawdzie nie są do niego pisane, lecz odnoszą się do jego prac i życia i lub oddają jego wpływ na klimat intelektualny tych czasów. Korespondencja jest zaopatrzona w adnotacje, które wyjaśniają związki między listami i podają informację bio-bibliograficzne. Zachowano oryginalny język korespondencji, przy czym listom pisanym po łacinie towarzyszą ich angielskie tłumaczenia.

Do końca 1967 r. ukazały się cztery tomy *Korespondencji Newtona*, obejmujące lata 1661—1709. Zasadnicze tematy tomu 1 to: rachunek różniczkowy i całkowity, rozszczepienie światła białego w pryzmacie i teleskop zwierciadlany. Tom 2 zawiera przede wszystkim korespondencję Newtona z Halleyem i Flamsteedem. Tom 3 przynosi m.in. listy Huygensa, Leibniza, Duilliera i Bentleya, ukazujące reakcję, jaką w świecie nauki wywołało ukazanie się Newtonowskich *Principiów*. Tom 4 obejmuje lata, w których Newton zajmował stanowisko kuratora, a następnie dyrektora menizy królewskiej. Obok listów związanych z tymi obowiązkami uczonego, tom zawiera także korespondencję dotyczącą zagadnień astronomii, chemii i optyki¹.

Publikacja będzie miała jeszcze trzy tomy. Tom 5 obejmie przede wszystkim korespondencję między Newtonem a Cotesem z okresu przygotowywania drugiego wydania *Principiów*, a tom 6 — m.in. niektóre pisma teologiczne Newtona. Całość zamknie tom 7, którego poważną część zajmą listy odnalezione zbyt późno, aby mogły wejść do tomów właściwych chronologicznie, ale już wydanych.

Każdy z dotychczas opublikowanych tomów zaopatrzony jest w precyzyjny krzyżowy indeks osób, przedmiotów i tytułów. *Korespondencja Newtona* wydana jest bardzo starannie, na papierze wysokiej jakości, w formacie 4°, oprawna w czerwone płótno z wytłoczonym złotym herbem Uniwersytetu Cambridge. Tekst ilustrują doskonale technicznie faksymilia wykonane metodą fototypiczną. Nawet zatem powierzchowne obejrzenie tego wydawnictwa daje prawdziwą satysfakcję.

Równie piękną szatę wydawniczą otrzymały opublikowane dwa tomy *Mathematical Papers* Newtona, zapoczątkowujące ośmiotomowe krytyczne wydanie wszystkich prac matematycznych uczonego. Tom 1 *Prac matematycznych* obejmuje okres wyjątkowo twórczy naukowo, kiedy to Newton przeszedł od komentowania prac innych uczonych do własnych poszukiwań, które doprowadziły go do odkrycia rachunku różniczkowego i całkowego. Tom 2 zawiera szkic próbnej klasyfikacji brył geometrycznych, ogólniejsze studia nad własnościami i konstrukcją krzywych, pracę *De analysi* oraz wyniki dociekań dotyczących równań algebraicznych i ich postaci geometrycznej. Poza *De analysi* żadna z większych rozpraw wchodzących do obu tomów nie była dotychczas publikowana. Każdy z tomów zaopatrzony jest w indeks osobowy, obszerny zaś indeks dla całości publikacji ukaże się w tomie ostatnim.

Za wzorowe przygotowanie dwu pierwszych tomów *Mathematical Papers* jego redaktor, D. T. Whiteside, otrzymał medal A. Koyrégo, nadawany co trzy lata przez Międzynarodową Akademię Historii Nauki².

M. T.

Edward Battersby Bailey, *James Hutton — the Founder of Modern Geology*. Elsevier Publishing Co. Ltd., Amsterdam — London — New York 1967, ss. 161.

W 1967 r. została wydana pośmiertnie znakomita praca Sir Edwarda Bailey'a (1881—1965), wybitnego geologa brytyjskiego, członka akademii nauk wielu krajów.

¹ Tom 4 *The Correspondence*, opublikowany w 1967 r., nie dotarł jeszcze do bibliotek warszawskich. Podana wyżej informacja o jego zawartości oparta jest na prospekcie wydawnictwa.

² Por. informację o tym odznaczeniu w nrze 1/1969 „Kwartalnika”, s. 213.